

ХАРИЗМАТИЧНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

В.Ю. Томіліна

Криворізький державний педагогічний університет, veronika.3s2710@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент Н.М. Макаренко

Вступ. Учителювання – це чи не найдавніша соціальна діяльність. І на початку ХХІ століття, коли вже неможливо приховати катастрофічний вплив людини на природу, коли виявилось під загрозою саме існування життя на Землі, необхідність виховання людини, яка любить і шанує нашу загальну планету стало першочерговим завданням. Однак, у сьогоденні все актуальнішою стає саме іміджева позиція того вчителя, який має вплив на учнів.

Ця тема має не аби яку актуальність, адже зі швидким розвитком технологій, інформаційне поле сучасної молоді кожного дня поширюється й зацікавити та викликати інтерес учнів стає все важче з кожним роком. Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість вчителя, зокрема його харизматичність.

Виклад основного матеріалу. Слід відзначити, що до теперішнього часу в психології точаться суперечки про те, якими ж якостями повинен володіти харизматичний вчитель для ефективного впливу на учнів. Особливо відзначимо, що не існує певних особистісних рис, наявність яких гарантує статус професійності вчителя. Успіху можуть домогтися люди, що мають різні риси. Головне - не наявність стандартних рис, а вміле використання власних індивідуальних якостей. Особливо важливим є наявність лідерських якостей.

Розглядаючи процес формування педагога як особистості, одним з найважливіших є саме харизматичний імідж вчителя.

Перш за все треба розуміти, що ми маємо на увазі, використовуючи поняття «харизма». Докладно це викладено у дослідженнях Т.Озерецької [1]. У давньогрецькій міфології слова «харита» означає «дар від Бога» чи

«божественна милість». У міфах Стародавньої Греції харити — дочки всемогутнього Зевса, богині радості, краси і гармонії, що супроводжують прекрасну Афродіту. Класичним вважається визначення німецького соціолога Макса Вебера: «Харизмою називається якість особистості, визнана незвичною, завдяки якій, вона оцінюється як обдарована надприродними, надлюдськими або, щонайменше, специфічно особливими силами і властивостями, недоступними іншим людям». Сама по собі харизма не несе ані морально-етичної, ані інтелектуального навантаження, харизматиком може бути і злочинець, і святий, геній чи профан.

Як саме харизма може допомагати в педагогічній діяльності? Ще понад століття тому соціолог М. Вебер, вивчаючи феномен успіху відомих людей, прийшов до висновку, що всі вони володіють певними рисами характеру, які дозволяють їм зібрати навколо себе багатотисячні армії однодумців або шанувальників. Іншими словами, харизматична людина – це свого роду лідер, який здатен переконати, захопити, викликати довіру і інтерес, навіть якщо він не володіє інтелектом генія. Тут, скоріше, відіграє роль його вміння подати себе, заінтригувати, створити такий словесний образ, який западе в душу навіть скептикам [2].

У теперішній час у вивченні можливостей розвитку лідерських і харизматичних рис існують два основні підходи, один з яких говорить, що формальним лідером або харизматиком треба народитися й ця властивість є унікальною й вродженою. Прихильниця цього підходу є визнаний спеціаліст у сфері харизми й лідерства, лектор в Стенфордському університеті, Олівія Фокс Кабейн, яка стверджує, що «всупереч широко поширеній думці люди не з'являються на світ харизматичними, володіючи вродженою привабливістю для оточуючих. Якби харизма була вродженою ознакою, то харизматичні люди завжди були б чарівні і привабливі, але не в цьому справа. Навіть для найпривабливішої суперзірки харизма - річ аж ніяк не постійна, в якийсь момент вона може проявлятися в повному блиску, а потім геть зникнути, випаруватися». Тому перш за все, треба розуміти, що таку рису, як харизма

кожен педагог може розвинути в собі самостійно, маючи відповідне бажання» [2]. Більш того, лідерство та харизматичні риси розвиваються лише в процесі набуття досвіду. Ніхто не може стати чемпіоном з боксу, тільки спостерігаючи за ходом поєдинку по телевізору, або навчитися грати на скрипці, лише слухаючи інших. Також лідерству важко вчитися, спостерігаючи за іншими зі сторони. Тобто для того щоб стати харизматичним лідером, необхідні практика і досвід. Виникає цілком логічне питання «Як саме створити цей харизматичний імідж? Й що робити, якщо не володієш певними рисами, притаманними саме харизматичним особам?».

А. Менегетті, відомий вчений і засновник онтопсихології, автор книги "Психологія лідера", переконаний, що лідер від народження одержує певні нахили, але це не означає, що ця людина стане лідером.

Щоб стати лідером, треба досягти відповідного рівня культури, освіти, життєвого досвіду й професіоналізму. Фактори, що створюють дійсного лідера (за А. Менегетті) - це:

1) культура й освіта;

2) здатність долати стереотипи. Для цього потрібна внутрішня зрілість. Лідер повинен уміти підніматися над традиційними цінностями;

3) знання свого схованого потенціалу.

Перше, за чим можна відразу відрізнити харизматичного педагога - впевненість в собі. Викладачам із заниженою самооцінкою ніколи не вдасться захопити за собою учнів. Вироблення впевненості в собі, напевно найскладніше вміння, тим більш, якщо воно не було закладено з народження і не підкріплювалося в дитинстві. Впевненість в собі представляється в якості особистісно-освітнього конструкта, особливого фундаментального освітнього об'єкта, що визначає одну з цілей, результат, зміст освіти і метод його реалізації. Перш за все, треба розуміти причину невпевненості. Чи пов'язана вона з компетенцією або її відсутністю. Тому спочатку треба визначити корінь проблеми й потім займатися її вирішенням.

За думкою О. Фокс [2, с. 15-17] не менш важливим аспектом розвитку харизматичності – повне залучення у педагогічний процес. Частіше за все в розпалі невимушеної бесіди або під час роботи бере участь лише половина вашого розуму, в той час як інша половина зайнята чимось ще. Якщо цілком не берете участь у спілкуванні, то велика ймовірність того, що ваші очі потьмяніють, а рефлекси обличчя будуть проявлятися із затримками на частки секунди. Оскільки мозок здатний зафіксувати зміну виразу обличчя всього за 17 мілісекунд, людина, з яким ви говорите, швидше за все, помітить найдрібніші затримки ваших особових реакцій.

Нам іноді здається, ніби ми здатні фальсифікувати свою присутність у активному слуханні. Ми думаємо, що здатні прикинутися, ніби слухаємо співрозмовника. Ми вважаємо, що до тих пір, поки здаємося уважними, можемо дозволити нашому мозку відволікатися на інші речі. Але в підсумку опиняємося неправі. Якщо ми цілком не присутні при спілкуванні, люди неодмінно це побачать. Мова нашого тіла направляє ясне послання, яке інші люди читають і на яке вони реагують, - принаймні, на підсвідомому рівні.

Наступний важливий аспект іміджу - наявність власного стилю. Під викладацьким стилем розуміються характерні риси педагогічного професіоналізму, які традиційно складаються в експерименті вчителів. Вважається, що викладацький стиль передбачає собою особливий «почерк», притаманний кожному педагогу. Насправді стиль діяльності - це досить велике уявлення. Це й образ управління колективом, й індивідуально-психологічні особливості самого педагога, способи реалізації педагогічної діяльності і те, як педагог реалізовує саму діяльність. Наприклад, за рольовим репертуаром учителя здійснив класифікацію російський психолог Володимир Леві [4]. Він називає такі типи: оратор, артист, контролер, критик, інформатор, консультант, опікун, нянька. На вищих щаблях – кумир, проповідник, друг, а на нижчих - блазень, дресирувальник, наглядач. Стилi діяльності безперечно впливають на ефективність педагогічної діяльності. Успішність вироблення індивідуального стилю в значній мірі визначає успішність професійного становлення вчителя,

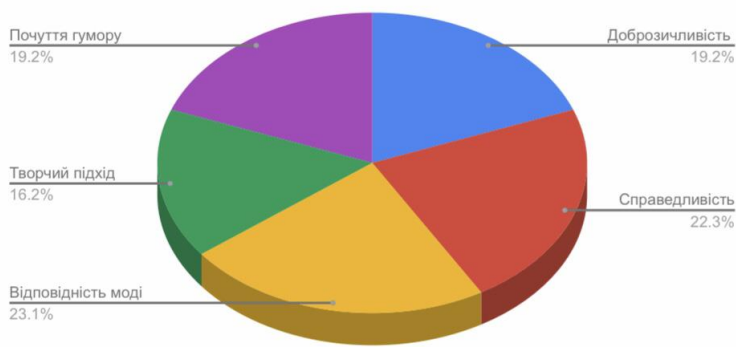
його задоволеність працею, зростання його майстерності, об'єктивну результативність його діяльності.

Також треба зазначити про таку рису як емпатія. Уміння слухати, інтерес і увага до співрозмовника, здатність зрозуміти його внутрішній стан дуже приваблюють до особистості вчителя.

Зважаючи на те, що основний інструмент вчителя – вплив на аудиторію, слід підкреслити такі форми впливу на аудиторію, як посмішка, впевненість, щирість, ввічливість, повага до слухача, вміння слухати. На думку відомого науковця П. Каптерева [5], одним з факторів впливу на аудиторію є духовне та моральне здоров'я. Завжди повертає око «педагогічне самопочуття», тому дослідник радить «кожного з малечку “морально загартовувати”, тобто готувати до перенесення без будь-яких психологічних травм те, що можна зустріти на своєму життєвому шляху. Великого значення для підтримки психічного здоров'я набуває позитивне мислення та настрої, завдяки яким може з'явитися раціональне пізнання всього оточуючого, вибір оптимальних моделей своєї поведінки та власне позитивного іміджу. Саме завдяки їм можливо уникнути чи нейтралізувати у власній професійній діяльності «факторів ризику».

Для практичної перевірки набутих знань з теми, ми провели практичне дослідження на базі однієї з Криворізьких загальноосвітніх шкіл I-III ступеніву березні 2020 року. Загальна вибірка – 20 учнів віком 12-13 років. Дітям було запропоновано у формі есе відповісти на питання «Яким ви бачите ідеального вчителя?» Питання адаптовано під вікові особливості дітей.

Розглядаючи харизму як соціоцентричний феномен, можна стверджувати, що близькими, тотожними до «харизми», як ознаки персональної характеристики є і такі поняття, як «лідер», «авторитет», «геній». Існує «харизматична концепція лідерства», згідно з якою оточення сприймає лідера як наділеного надзвичайними властивостями, недоступними підлеглим, людину-авторитета. Результати дослідження представлено у діаграмі.

Рис.1 – Бачення учнями ідеального вчителя

Найбільш діти цінують у вчителі відповідність моді (22,1% відповідей), доброзичливість (19,2%), почуття гумору (19,2%), творчість (16,2%), відповідність моді (23,1%).

Проведене дослідження доводить, що сучасний вчитель – це не тільки носій певних професіональних якостей, а людина, яка поєднує позитивно налаштованість на учня та власні особистісні якості. Це певним чином також є ознакою харизматичного образу.

Висновки. Харизма є досить складним явищем й у сучасності йде багато дискусій щодо питання чи є харизматичність вчителя необхідною й важливою в педагогічній діяльності, з яких саме рис вона складається. Однак, на мою думку, харизматичний імідж формувати треба. Найбільш, як на мене, важливі якості це: власна впевненість, вміння знаходитися у процесі, вміння слухати й виражати емпатію. За учнівським спостереженням найпривабливішими характеристиками вчителя є відповідність моді, почуття гумору й творчий підхід до діяльності. Виходячи з того, що харизма може бути розвиненою упродовж педагогічної діяльності, то постійне вдосконалення, новий погляд на педагогічну діяльність, пошук себе у нових рішеннях це об'єктивна необхідність сучасного суспільства, сучасної освіти, сучасного вчителя.

Література:

1. Озерецька Т.Д., Павлов Д.В. Харизматические и лидерские качества педагога: особенности и пути их самостоятельного развития. Київ, 2015. 156с.
2. Олівія Фокс Кабейн. Харизма. Как влиять, убеждать и вдохновлять. Альпина Паблишер, 2018. 430 с.
3. Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогрес, 1990 . 808 с.
4. Леви В. Искусство быть другим. М.: Знание. 1981. 207 с.
5. Говорун А. В. Погляди П. Ф. Каптерева на формування моральної звички у дітей. Педагогіка та психологія. 2017. Вип. 57. С. 174-182. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/102>